

*As the urban population grows, numerically, in space, meaning and life content, its immediate internal unity weakens; at the same time, the individual receives the freedom of activity to a greater extent than the primary isolation gave her, and becomes peculiar and exceptional, which is promoted by the division of labor in a group of people that has become larger.*

**Keywords:** *urban culture, polis, trade, economics as integrity, quotation of worldview.*

**УДК 1: 3+17**

## **СПІВВІДНОШЕННЯ ЕГОЇЗМУ ТА АЛЬТРУЇЗМУ ЗА АНАЛІЗУ МОРАЛЬНИХ ПІДВАЛИН У СУЧАСНОМУ СВІТІ**

**П. І. КАРПІНСЬКА**, аспірантка\* кафедри філософії,  
ORCID 0000 0002 0584 3184

**Національний університет біоресурсів  
і природокористування України**

*E-mail:* polinaterija@gmail.com

**Анотація.** У статті аналізуються поняття «альтруїзму» та «егоїзму», їхні визначення та типи. Спроба з'ясування дилеми «егоїзм-альтруїзм» у філософсько-історичній думці. Зокрема, досліджується взаємодія цих понять в теорії й практиці, домінування одного з яких у практичній діяльності веде до негативних наслідків. Особлива увага пошуку «золотої середини» у співвідношенні «альтруїзм-егоїзм».

**Ключові слова:** *егоїзм, альтруїзм, мораль, добро, зло, мотиви*

**Актуальність.** Питання співвідношення егоїзму та альтруїзму, що досліджувались філософами упродовж століть, починаючи від Платона та Аристотеля, сьогодні не тільки не втратили актуальності, а й набули ще більшої вагомості. Під час аналізу моральних підвалин сучасного суспільства, для того, щоб краще зрозуміти співвідношення егоїзму та альтруїзму, необхідно розглянути його більш широко, виходячи за рамки між індивідуального спілкування, у взаємодію між спільнотами, соціальними групами і державами.

Поняття «егоїзму» та «альтруїзму» не такі однозначні, як прийнято вважати. Протистояння понять «альтруїзму» і «егоїзму» не відповідає простій схемі протистояння добра і зла в людині, хоча ці поняття і формуються історично на її базі як ставлення людини до людини: або жорстоке – егоїстичне (зло), або співчутливе – альтруїстичне (добро). Але, як відомо, далеко не завжди людина існує в режимі цих крайнощів. Точно так само, як не буває в людському соціумі «однозначно білого і однозначно чорного», «однозначно поганого і однозначно хорошого», «однозначного зла і однозначного добра». У сучасному суспільстві егоїзм і альтруїзм тісно сплетені, одне не існує без

---

\* Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент І. М. Савицька

іншого. Як егоїзм, так і альтруїзм мають відтінки: егоїзм може бути розумним і нерозумним, альтруїзм – обмеженим і безмежним.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Дана проблематика актуалізувалася в дослідженнях багатьох науковців, серед яких можна виокремити Т. Гоббс, Б. МанDEVІЛЬ, А. Сміт, К. Гельвецій, А. Шефтсбері, Ф. Хатчесон, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Ніцше, І. Кант, О. Конт, Н. Чернишевський, Е. Фромм, Р. Апрусян та багато інших.

**Мета дослідження** – проаналізувати поняття «альтруїзму» та «егоїзму», їхні визначення та типи.

**Результати дослідження та їх обговорення.** Егоїзм можна визначити як задоволення людиною особистих інтересів. Апрусян Р. Г. в «Новій філософській енциклопедії» визначає егоїзм як життєву позицію, «відповідно до якої задоволення людиною особистого інтересу розглядається в якості вищого блага і відповідно кожному слід прагнути тільки до максимального задоволення свого особистого інтересу, можливо, навіть ігноруючи і порушуючи інтереси інших людей або загальний інтерес» [1]. Егоїзм притаманний усім людям, так як це природне явище. Людина не може ігнорувати свою інстинктивну природу, в тому числі вплив інстинкту самозбереження. Для психоаналітика З. Фрейда егоїзм подібний до нарцисизму (хоча між цими поняттями є відмінності, нарцисизм несе відтінок сексуальної прихильності до самого себе) – він виражається в любові до себе, і чим більшою є любов до себе, тим меншою до інших людям. [3; 4].

Інший психоаналітик Е. Фромм, зазначає, що сучасна йому західна культура пронизана заборонаю на себелюбство (тобто егоїзм): вважається, що любити себе грішно. Проте, «як показали Гоббс, Б. МанDEVІЛЬ, А. Сміт, К. Гельвецій, Н. Чернишевський, егоїзм є суттєвим мотивом економічної і політичної діяльності, важливим чинником суспільного життя. Егоїзм, як соціальна якість особистості, обумовлюється характером таких суспільних відносин, в основі яких лежить корисність» [2]. У той час, як одні мислителі (такі як протестанти Кальвін і Лютер) викривали егоїзм як гріховну позицію, ряд філософів (Ніцше, Штирнер) оголошували егоїзм мало не головною чеснотою. І. Кант розрізняє два типи егоїзму: егоїзм себелюбства (благоговіння до самого себе) і егоїзм самовдоволення (задоволеність самим собою). З погляду самого Е. Фромма себелюбство і любов до себе – це позиції, які протилежні один одному. Себелюбна людина не здатна любити ні інших, ні самого себе. Якщо людина здатна до плідної любові, вона любить також і себе, а якщо вона може любити лише інших, вона взагалі не здатна любити. [5; 6].

Таким чином, філософські погляди на егоїзм розрізняються. Прийнято розрізняти два види егоїзму – розумний і нерозумний. Грань між розумним і нерозумним егоїзмом визначається терміном задоволеності результатом людських вчинків: короточасна або довготривала вигода. Задоволення нагальних бажань без урахування наслідків, порушуючи права оточуючих людей заради своїх інтересів, веде в перспективі до короточасної вигоди, а часом і до великих проблем. Така мотивація вчинків називається нерозумним егоїзмом. Розумний егоїзм можливий тільки за наявності логіки, здатності аналізувати і робити висновки. Головне вміння розумного егоїста – це вміння вирішувати свої проблеми і піклуватися про себе соціально прийнятними способами, не ігноруючи інтереси інших людей.

Термін «альтруїзм» (франц. «altruisme», лат. «alter» – «інший, ближній, рівний, такий самий, подібний»; італ. «altrui» – “хтось інший”) увів у філософію в XIX ст. французький філософ і соціолог О. Конт, який розвивав традиції британської моральної філософії XVIII ст. Дане поняття було вжито загалом як антитеза егоїзмові. На думку вченого, «...основна проблема людського життя полягає в субординації егоїзму альтруїзмові». Він пов'язував моральну досконалість особистості з вихованням у людях почуття альтруїзму і проголосив принцип «vivre pour autrui» – «жити для інших» як «релігію людства» [8; 9]. Цей принцип є характерним для моралі буддизму і християнства, пізніше розвинутого англійською етикою XVIII ст. (А. Шефтсбері, Ф. Хатчесон, А. Сміт) та ідеями французького Просвітництва (Ж.-Ж. Руссо).

Альтруїзм в етиці – теорія поведінки, згідно з якою добро інших вважають результатом морального вчинку; принцип етики, який базується на самопожертві заради блага інших як єдиний моральний принцип; фундаментальний елемент більшості етичних систем.

Спроби вирішити дилему «еґоїзм» – «альтруїзм» робили багато філософів у ході історичного розвитку філософії. Одна з найцікавіших була зроблена в XX ст. американським філософом і письменницею Айн Ренд, яка побудувала теорію об'єктивізму, що ґрунтується на позиції розумного еґоїзму. Філософ показала, що турбота людини про себе впливає із самої природи життя, і тому має незаперечну моральну цінність.

На думку Айн Ренд, розумний еґоїзм, на відміну від альтруїзму, припускає існування людини, котра самостійно забезпечує себе, не приносячи жертв. Ренд не вважає, що людина повинна віддавати себе на потребу «колективним інтересам» (за маскою яких виразно видно фізіономії людей, які привласнили собі право говорити від імені колективу). Альтруїзм в своїх крайніх формах веде до моральної деградації, оскільки служінням «загальному благу» і «вищим інтересам» можна виправдати будь-який злочин проти окремої особистості. Історія знає тому безліч прикладів: криваві диктатори завжди виступали в ролі «батьків народів». Альтруїзм аморальний, тому що не дає змогу людям отримувати заслужене. Говорячи про необхідність «справедливого розподілу», він карає успішних за їх успіх і забирає плоди їхньої праці – і при цьому нагороджує невдах за їх промахи, даючи їм незаслужене добро. Альтруїзм систематично знищує творців і підприємців, плодячи заздрісних паразитів [7].

Однак, на нашу думку, така інтерпретація альтруїзму не зовсім вірна. У визначенні альтруїзму теж є свої тонкощі, які необхідно озвучити. Для прикладу, Оґюст Конт характеризує безкорисливі спонукання людини, що тягнуть за собою вчинки на користь інших людей. Таку форму альтруїзму можна назвати безмежним альтруїзмом. Безмежний альтруїзм передбачає повне жертвування своїми інтересами і ресурсами на користь інших людей. Саме цей вид альтруїзму відповідає теорії Айн Ренд, бо безмежний альтруїзм в кінцевому рахунку веде до придушення індивідуальності. До того ж безмежний альтруїзм можна назвати одноразовим – якщо віддавати свої власні ресурси, не поповнюючи їх ззовні, то людина не зможе існувати. Щоб у принципі роздавати те чи інше «добро», перш за все, це «добро» треба десь брати, що й пропонує розумний еґоїзм. Звідси й впливає поняття «обмеженого альтруїзму». Не бажаючи нічого взамін, людина ділиться тим, що

має забагато і надає певну допомогу. По суті обмежена форма альтруїзму близька до розумного егоїзму. Різниця полягає в тому, що розумний егоїст діє заради отримання дивідендів, а обмежений альтруїст мотивує свої дії перспективою душевного задоволення.

Егоїст, котрий прагне отримання влади, будучи налаштованим тільки на отримання матеріальних благ, здатний задовольнити лише найнижчі, «тваринні» свої бажання, які викликають почуття перенасичення. Переситившись, егоїсту набридає, він починає мріяти про вищу насолоду, особливо якщо володіє людською, а не «тваринною» душею. Йому починають здаватися привабливими речі, над якими раніше він сміявся – це безкорислива турбота про інших, дружба і любов, бажання поваги та вдячності від інших, доброта. Але їх неможливо отримати, залишаючись при владі егоїстом.

З іншого боку альтруїст, який налаштований тільки на віддачу матеріальних благ, нічого не потребуючи, рано чи пізно прийде до стану, коли йому вже нічого буде віддавати, і він таки «спокуситься» на «легкі» для заробітку матеріальні блага, які може отримати завдяки своєму становищу.

Отже, егоїзм і альтруїзм однаково призначені для задоволення потреб. Просто ці потреби різного типу.

По суті, теорія розумного егоїзму формує новий вид моралі (замість застарілої дуалістичної моралі абсолютного Добра і Зла), за якої знецінюється так звана «моральна безкорисливість» і «альтруїзм». Поняття «розумного егоїзму» близьке до індивідуалізму і дозволяє обдарованій людині краще проявити себе. Різниця між обдарованими індивідуалістами (первинними людьми) і безвідповідальними колективістами (вторинними людьми) полягає в тому, що обдарована людина прагне отримання влади заради особистого щастя (слави, подяки та інше) у процесі творчості, причому творить вона, в першу чергу, заради самого себе, власного розвитку. Зазвичай водночас ще й буває користь оточуючим. Розумний егоїст знаходить мету в самому собі. Він живе власною користю, не дозволяючи іншим людям робити з себе жертву, але й не перетворюючи в жертви інших.

У цілому ж альтруїзм і егоїзм – невід'ємні частини людського буття, мотиватора дій у суспільстві. У кожному випадку питання постає про їх співвідношення в теорії і особливо – на практиці. Домінування одного з них у практичній діяльності веде до негативних наслідків. Висновок, що звідси випливає: завжди повинна бути міра, «золота середина» одно чи іншого.

## References

1. Apresyan, R.H. Selfishness. Available at: <http://iph.ras.ru/elib/3495.html>
2. Apresyan, R.H., Huseynov, A.A. (2000). Etyka [Ethics]. Moscow, Russia: Hardaryky, 472.
3. Freud Z. (1991). Vvedeniye v psikhoanaliz: Lektsii [Introduction to Psychoanalysis: Lectures]. Moscow, Russia: Science, 456.
4. Freud Z. (2004). Tolkovaniye snovidenii [Interpretation of dreams]. Minsk, Belarus: Harvest, 216.
5. Fromm E. (1990). Iskusstvo lyubit'. Issledovaniye prirody lyubvi [The Art of loving. An Enquiry into the Nature of Love]. Moscow, Russia: Pedagogy, 160.
6. Fromm E. (2010) Chelovek dlya samogo sebya. Issledovaniye psikhologicheskikh problem [Man for Himself: An Inquiry Into the Psychology of Ethics]. Moscow, Russia: AST, 352.

7. Rend A. (2011). Atlant raspravil plechi [Atlas Shrugged]. Moscow, Russia: Alpina Publisher, 1364
8. Rodonachal'nyky pozytyvizmu. The founders of positivism (1912). St. Petersburg, 116-117.
9. Yakovenko V. (2016). Ogyust Kont Yego zhikhn' i filosofskaya deyatel'nost' [Auguste Conte His life and philosophical activity]. Moscow, Russia: Lenand, 112.

## **СООТНОШЕНИЕ ЭГОИЗМА И АЛЬТРУИЗМА ПРИ АНАЛИЗЕ МОРАЛЬНЫХ УСТОЕВ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ**

**П.И. Карпинская**

***Аннотация.** В статье анализируются понятия «альтруизма» и «эгоизма», их определение и типы. Попытка выяснения дилеммы «эгоизм-альтруизм» в философско-исторической мысли. В частности, исследуется взаимодействие этих понятий в теории и практике, доминирование одного из которых в практической деятельности ведет к негативным последствиям. Особое внимание поиска «золотой середины» в соотношении «альтруизм-эгоизм».*

***Ключевые слова:** эгоизм, альтруизм, мораль, добро, зло, мотивы*

## **THE RELATIONSHIP BETWEEN HUMAN RIGHTS AND ALTHUSISM IN ANALYSIS OF MORAL HOLIDAYS IN THE MODERN WORLD**

**P. Karpinska**

***Abstract.** The article analyzes the concepts of «altruism» and «egoism», definitions and types. An attempt to resolve the dilemma of «egoism» and «altruism» in philosophical and historical thought. Value of these concepts in theory and especially - in practice. The domination of one of them in practice leads to negative consequences. Particular attention is paid to finding the «golden mean» ratio of «altruism-egoism».*

***Keywords:** egoism, altruism, morality, goodness, evil, motives*